

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Predchádzanie terorizmu a násilnej radikalizácii“

(2008/C 211/17)

Pani Margot WALLSTRÖMOVÁ, podpredsedníčka Európskej komisie, listom zo 17. decembra 2007 požiadala podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva Európsky hospodársky a sociálny výbor, aby vypracoval prieskumné stanovisko na tému

„Predchádzanie terorizmu a násilnej radikalizácii“.

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 2. apríla 2008. Spravodajcom bol pán RETUREAU a pomocným spravodajcom pán CABRA DE LUNA.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 444. plenárnom zasadnutí 22. – 23. apríla 2008 (schôdza z 22. apríla 2008) prijal 147 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 5 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Úvod

1.1. Komisia požiadala výbor, aby vypracoval stanovisko k problematike predchádzania terorizmu, ktoré by bolo zamerané hlavne na stratégie predchádzania násilnej radikalizácii, keďže plánuje na túto tému prijať v júli 2008 oznámenie. Hlavným cieľom oznámenia je stanoviť osvedčené postupy pokiaľ ide o politiky, činnosti a iniciatívy v oblasti boja proti násilnej radikalizácii. V súčasnosti sa predpokladá, že v oznámení sa budú rozoberať témy ako násilná radikalizácia vo väzeniach a na iných zraniteľných miestach alebo na miestach náboru, pričom pozornosť by sa mala venovať najmä učeniu a ideológii, ktoré propagujú násilní extrémisti, ako aj angažovanosti a posilneniu občianskej spoločnosti.

1.2. Od konca studenej vojny prešiel svet pod vplyvom hospodárskej globalizácie zásadnými zmenami pokiaľ ide o medzinárodné rozloženie moci. Táto skutočnosť sa odrazila aj na podstate svetových inštitúcií ako je OSN, ktoré zaznamenali (a uznali) vznik čoraz väčšieho počtu nových štátnych celkov presadzujúcich svoju zvrchovanosť a právnu subjektivitu podľa medzinárodného verejného práva.

1.3. V niektorých z týchto novovzniknutých krajín vznikali konflikty a časti ich území stále okupujú ozbrojené hnutia, pričom v týchto oblastiach často dochádza k pošliapavaniu ľudských práv.

1.4. Územia alebo časti území, ktoré sú slabo kontrolované alebo sa úplne vymykajú spod kontroly, poskytujú útočiská pre vodcov hlavných teroristických skupín, ktorí obvykle umiestňujú svoje základne do oblastí, v ktorých prestal existovať právny štát a verejná sloboda.

1.5. Klasická vojna sa ukázala do určitej miery ako neúčinná pri rozptýlenej hrozbe, ktorá sa prejavuje v mnohorakých podobách, má široko rozvetvené štruktúry a prostredníctvom fundamentalizmu a antidemokratickej politickej ideológie manipuluje organizácie a neformálne skupiny, ktoré sú pripravené používať politické násilie.

1.6. Skutočnosť, že sa doposiaľ nepodarilo mierovou cestou vyriešiť situáciu v Palestíne a ďalšie ozbrojené konflikty vo svete, vytvára priaznivé politické prostredie pre extrémistické názory a medzinárodné teroristické útoky. Treba však podotknúť, že väčšina teroristických činov sa odohráva v rámci vnútorných konfliktov.

1.7. S určitou možnosťou povedať, že sa nevenovala dostatočná pozornosť preskúmaniu motivácie a metód náboru, ktoré dokážu, ako tomu bolo v prípade 11. septembra 2001, zmeniť odborníkov, inžinierov a intelektuálov na strojcov a páchatel'ov riadených samovražedných útokov svedčiacich o vysokej miere odhodlanosti, inteligencie a schopnosti preniknúť do demokratickej spoločnosti. Primeraná stratégia boja proti terorizmu, ktorá by bola vypracovaná na rovnakej úrovni ako stratégia teroristov, si vyžaduje čo najhlbšie preniknutie do ideologického a psychologického zmysľania vedúceho k teroristickým činom, ako aj vypracovanie geopolitických analýz a preskúmanie možností využitia všetkých informačných a komunikačných prostriedkov.

1.8. Krízu postihujúcu národné štáty v dnešnom globalizovanom svete založenom na komunikácii, v ktorom sa mnohé otázky nedajú riešiť výlučne na národnej úrovni, sprevádza kríza v medzinárodnom práve, ktoré neposkytuje odradzujúce kontrolné prostriedky a hlavne primerané právne prostriedky na intervenciu. Bezpečnostná rada OSN je jedinou inštitúciou, ktorá má v tejto oblasti dostatočné právomoci, ale tieto kompetencie relativizuje právo veta, ktorým disponuje päť krajín.

1.9. Dôsledný a obnovený multilaterálny systém by však dokázal vytvoriť lepšie podmienky na to, ako čeliť celosvetovým klimatickým, hospodárskym a sociálnym problémom. Medzinárodný terorizmus by sa dal ľahšie poraziť v multilaterálnom kontexte, v rámci ktorého by sa zabezpečila koordinácia a spolupráca medzi vládami, medzinárodnými agentúrami (Interpol) a tiež mimovládnyimi organizáciami, ktoré pozorne monitorujú otázky týkajúce sa demokracie a ochrany procesných práv ako aj verejných slobôd.

2. Zodpovednosť Európy, prebiehajúce a pripravované aktivity

2.1. Snaha o účinný boj proti terorizmu na úrovni Európskej únie si vyžadovala, aby členské štáty prijali spoločnú definíciu teroristického zločinu a aby zosúlادili svoje trestné právo aj v oblasti vznášania obvinení a vymieravania trestov. Tento proces sa spustil pomerne rýchlo spolu so zavedením európskeho zatykača a Rada začala v tejto oblasti postupom času (najmä od 90. rokov) prijímať rámcové rozhodnutia.

2.2. Po krvavých útokoch v USA 11. septembra 2001 sa na medzinárodnej úrovni ako aj v rámci Európy a Spoločenstva zaviedla potrebná koordinácia medzi Bezpečnostnou radou OSN, Interpolom, NATO (v otázke vojenských operácií), Radou Európy (hlavne prostredníctvom Európskeho dohovoru o boji proti terorizmu), OBSE, Európskou úniou a Europolom. Začala sa rozvíjať spolupráca s USA, krajinami Maghrebu a Africkou úniou, ako aj jednotlivé operácie zamerané na vojenskú, policajnú a finančnú pomoc pre určité krajiny.

2.3. Inštitúcie Spoločenstva, politickí predstavitelia členských štátov, ako aj väčšina občanov dosiahli konsenzus v otázke definície terorizmu ako aj v otázke legálnych a ilegálnych činov, ktoré z tejto definície nevyplývajú. Je potrebné sa cielene zamerať na túto hrozbu a jej vývoj, aby sa predišlo rozptýleniu úsilia a zbytočným obmedzeniam individuálnych ako aj kolektívnych práv a slobôd.

2.4. V určitých afrických krajinách a krajinách Stredného východu (hlavne v štátoch s autoritárskym režimom) však možno pozorovať, že boj proti akejkoľvek forme politickej opozície sa zvykne označovať za boj proti terorizmu. Táto skutočnosť by mala byť dôvodom na znepokojenie pre Európsku úniu a jej členské štáty, z ktorých niektoré udržiavajú s vodcami spomínaných krajín hospodárske a politické vzťahy, spolupracujú s nimi vo vojenskej oblasti a mali by využiť svoj vplyv na to, aby sa boj proti terorizmu nezneužíval.

2.5. Z medzinárodného hľadiska sa ako najväznejší problém javí otázka primeranej reakcie na celosvetové hrozby, ktoré predstavujú rôzne teroristické hnutia, či už pre veľvyslanectvá alebo rôzne iné cieľové skupiny, hlavne civilné obyvateľstvo. Vzhľadom na svoju geografickú polohu je hrozbe teroristických útokov najviac vystavená Európa.

2.6. Cieľom teroristickej činnosti je vytvoriť atmosféru strachu a neistoty, ako aj podkopať základy demokratických inštitúcií. Nesmieme preto padnúť do pasce, ktorú predstavujú neopodstatnené obmedzenia ľudských práv a občianskych slobôd v mene bezpečnosti. V najohrozenejších krajinách sa už viacero rokov uplatňujú výnimočné opatrenia rôzneho rozsahu a niektoré kroky presahujú svoj účel ako aj hranicu zvládnuteľnosti. Príkladom je napríklad zber osobných údajov o cestujúcich na transatlantických letoch, ktoré zahŕňajú rozsiahle množstvo podrobných informácií a ktoré sa uchováva príliš dlhú dobu.

2.7. Monitorovanie sietí, rozšírené využívanie bezpečnostných kamier vo verejných priestoroch ako aj na súkromných miestach sprístupnených verejnosti, politika v oblasti hraničných kontrol, dohľad nad demonštráciami a podrobné kontroly na letiskách možno v prípade prekročenia hranice účelnosti považovať za zásah do súkromného života, obmedzenie slobody pohybu a občianskych slobôd všeobecne. Takýto prístup by mohol nastrbiť podporu, ktorú občania vyjadrujú politike boja proti terorizmu, pretože sa im môže zdať, že tieto opatrenia sú namierené hlavne proti nim.

2.8. Zasahovanie do života občanov a prísne kontroly so sebou tiež prinášajú riziko (na ktoré sa už často upozorňuje)

sústreďovania týchto kontrol na určité presne zamerané „viditeľné menšiny“, ktoré budú čoraz viac stigmatizované a budú sa cítiť obeťmi etnickej alebo rasovej diskriminácie. Miera tolerance sa už zďaleka presiahla, čo prispieva k určitej „násilnej radikalizácii“ pri konfliktných situáciách a stretoch policajných alebo vojenských síl s mládežou žijúcou v problematických mestských štvrtiach (getách), kde tiež dochádza k poškodzovaniu nehnuteľností a verejného ako aj súkromného majetku.

2.9. Ak sa takéto prejavy násilia v mestách budú vnímať ako súčasť „radikalizácie vedúcej k násiliu“, ktorá sa považuje za formu násilia predchádzajúcu terorizmu alebo dokonca za jednu z podôb terorizmu ako takého, môže to viesť k príliš širokej definícii páchaných teroristických činov, pokusov o teroristický čin a napomáhania teroristickej činnosti. Táto definícia by sa rozšírila aj na rôzne formy násilia, ktoré napriek svojej závažnosti nie sú vždy páchané s úmyslom dopustiť sa teroristického činu, hoci toto násilie spôsobuje rozsiahle materiálne škody a niekedy aj vážne zranenia.

2.10. Skôr než sa konkrétny čin alebo pokus o jeho spáchanie označí ako teroristický, je nevyhnutné zistiť, aký bol sledovaný zámer páchatel'a.

2.11. V nedávnej minulosti sa na našom kontinente začali objavovať teroristické hnutia, ktoré pokračujú vo svojej činnosti aj v súčasnosti. Politické násilie však nemá opodstatnenie v demokratických krajinách, kde je možné zakladať politické strany a zúčastňovať sa na pravidelných a spravodlivých voľbách na všetkých úrovniach riadenia, t. j. na miestnej, národnej a v našom prípade aj európskej úrovni.

3. Všeobecné pripomienky

3.1. Zatiaľ čo v otázke definície terorizmu sa dosiahol konsenzus, niektoré nové pojmy môžu byť problematické, ako napríklad pojem „násilná radikalizácia“, ktorú Európska komisia definuje ako „jav, keď ľudia prijímajú názory, náhľady a myšlienky, ktoré môžu viesť k teroristickým činom definovaným v článku 1 rámcového rozhodnutia“ z roku 2002.

3.2. Táto skutočnosť bola zdôraznená v Burgessovej správe pre EP zameranej na novú koncepciu „násilnej radikalizácie“ v spojení s podporou terorizmu a náborom do teroristických skupín. Aj v tejto správe sa uvádza, že hlavnou výzvou pri definovaní násilnej radikalizácie a jej predchádzania je sledovaný zámer. Radikalizácia predstavuje tiež postupný proces, ktorý môže trvať viacero rokov, pričom tento čas poskytuje priestor na dialóg a vzdelávacie ako aj informačné aktivity a iné preventívne opatrenia.

3.3. Terorizmus je vo svete politiky už dávno známym javom. V súčasnosti využíva globálne komunikačné prostriedky, daňové raje a možnosti, ktoré poskytujú krajiny so slabou úrovňou riadenia alebo so zrútenou štátnou štruktúrou, s cieľom vybudovať v týchto oblastiach základne a výcvikové tábory. Ide však skôr o rozptýlenú činnosť ako o jednotnú a štruktúrovanú medzinárodnú sieť.

3.4. Teroristické aktivity nadobudli nový rozmer vďaka svetovým médiám, ktoré na takéto útoky reagujú okamžite (niekedy takmer v priamom prenose) a informujú o nich podrobným spôsobom, pričom často poskytujú priame zábery z miesta činu. Následky teroristických činov sú preto dnes oveľa citelnejšie ako kedykoľvek predtým. Vzhľadom na slobodu tlače sa však táto honba za senzáciami nedá zabrzdiť, hoci do značnej miery prehlbuje pocit strachu a neistoty u civilného obyvateľstva a teroristom poskytuje publicitu.

3.5. Internet poskytuje komunikačný priestor na šírenie ideológií podporujúcich násilie a na nábor pomocníkov ako aj priamo záujemcov o páchanie samovražedných útokov. Využíva sa tiež na komunikáciu medzi páchatelmi útokov a ich vodcami, ako aj na šírenie postupov na domácu výrobu výbušnín.

3.6. Odhliadnuc od pátrania po internetových stránkach propagujúcich terorizmus však bude ťažké sledovať komunikáciu medzi určitými skupinami, vzhľadom na súčasné kódovacie technológie a technológie na utajovanie zakódovaných informácií, či už ide o písomný alebo ústny prejav.

3.7. Výbor preto vyjadruje pochybnosti nad očakávanou účinnosťou prísnejších opatrení, ktoré sa v súčasnosti prijímajú v rámci monitorovania internetu a súkromnej komunikácie jednotlivcov.

3.8. Dá sa tiež pochybovať o tom, či overovanie totožnosti a prehliadky batožiny a vozidiel na cestných hraničných prechodoch, letiskách, v prístavoch a v zriedkavejších prípadoch aj na autobusových a železničných staniach skutočne bránia pohybu teroristov, aj keď opatrenia na ochranu dokladov totožnosti sa ukázali byť účinným prostriedkom proti ich falšovaniu. Hoci tieto opatrenia vo všeobecnosti zločincov pohyb do určitej miery sťažujú, komplikujú život všetkým občanom a postupne vytvárajú možnosti na podrobné sledovanie pohybu jednotlivcov, ak vezmeme do úvahy aj rozšírené využívanie bezpečnostných videokamier, súkromných bezpečnostných strážcov a signálu z mobilných telefónov a iných lokalizačných zariadení v reálnom čase. Uvedené prostriedky však nezabraňujú činnosti samovražedných útočníkov. Budú tiež vytvárať atmosféru policajného štátu, pokiaľ sa neprijmú demokratické opatrenia, prostredníctvom ktorých by sa dokázalo, že využívanie týchto technológií sa obmedzuje skutočne len na nevyhnutné kroky potrebné na dosiahnutie sledovaného cieľa. Riešením by mohlo byť zriadenie vnútroštátnych orgánov, ktoré by kontrolovali monitorujúce subjekty, a vytvorenie európskej reflexnej skupiny zameranej na túto oblasť, ako aj na otázky týkajúce sa osôb podozrivých z teroristickej činnosti.

3.9. Monitorovanie ilegálnych finančných tokov v zásade nezasahuje do každodenného života občanov a umožňuje monitorovanie nelegálnych praktík (obchodovanie s ľuďmi, zbraňami, drogami, atď.) umožňujúcich hromadenie nelegálneho kapitálu, pričom toto monitorovanie pomôže na jednej strane sťažiť získavanie prostriedkov pre teroristické násilie a na druhej strane

získať poznatky o jeho živnej pôde⁽¹⁾. Je však veľmi ťažké zabrániť hotovostným prevodom alebo prevodom prostredníctvom siete kontaktných osôb, v rámci ktorej peniaze vložené v jednej krajine vyberie sprostredkovateľ v inej krajine, a taktiež transakciám uskutočňovaným alebo potvrdzovaným kódovanou poštou alebo správami. Monitorovanie a vyšetrovanie môže byť účinné najmä pri zbierkach finančných prostriedkov pre charitatívne a humanitárne organizácie, ktoré sú tajne napojené na teroristické skupiny. Malo by sa však zabrániť monitorovaniu všetkých mimovládnych organizácií a sťažovaniu ich humanitárnej a solidárnej činnosti ako aj získavaniu subvencií, pretože atmosféra všeobecného podozrenia znepokojuje občanov, komplikuje činnosť ich organizácií a v niektorých prípadoch narúša fungovanie ich programov.

3.10. Výmena údajov medzi policajnými orgánmi a informačnými službami sa týka mimoriadne citlivých informácií, ako sú fotografie, mená, adresy, odtlačky prstov, informácie o DNA a údaje o členstve v organizáciách, pričom naďalej pretrvávajú neistota pokiaľ ide o skutočné zabezpečenie ochrany súkromia a ochrany proti chybám pri registrácii a spracúvaní súborov VIS, SIS, policajných záznamov a rôznych spisov, ako aj o možnosť, aby registrované osoby dosiahli opravu svojich údajov.

3.11. Hlavný prínos EÚ spočíva v harmonizácii, spolupráci a výmene skúseností, ktoré by sa dali ešte vylepšiť, pričom by sa však malo predísť hromadeniu právnych predpisov a špeciálnych opatrení, keďže súčasné zákony a orgány zamerané na boj proti organizovanému a finančnému zločinu by sa mohli rozšíriť na potláčanie terorizmu.

3.12. Existuje množstvo literatúry, ktorá potvrdzuje, že výnimočné stavy, dokonca aj nízkeho alebo stredného stupňa, vo všeobecnosti prispievajú k obmedzovaniu občianskych slobôd, oslabovaniu záruk právneho štátu a k podozrievaniu cudzincov, legálnych aj ilegálnych migrantov a žiadateľov o azyl. Tento jav možno pozorovať vo väčšine členských štátov, kde sa začína šíriť atmosféra poznačená rasizmom a xenofóbiou. Je preto potrebné postaviť sa slovami aj činmi proti vytváraniu takýchto nálad.

3.13. Úlohy členských štátov, inštitúcií EÚ, Europolu, Eurojustu a iných organizácií sú definované jasne, ale predovšetkým je potrebné neustále zlepšovať organizáciu spolupráce medzi informačnými a vyšetrovacími službami.

3.14. Predchádzanie radikálnemu násiliu a terorizmu si však vyžaduje znalosť prostredia a ideológií, ktoré vytvárajú živnú pôdu pre takéto aktivity. Tieto vedomosti by mohli pomôcť vyvrátiť mnohé neopodstatnené predsudky.

⁽¹⁾ Stanovisko EHSV z 11. 5. 2005 na tému „Smernica Európskeho parlamentu a Rady o prevencii používania finančného systému na účely prania špinavých peňazí, vrátane financovania terorizmu“. Spravodajca: pán Simpson (Ú. v. EÚ C 267, 27.10.2005), body 3.1 8 a 3.2.1.

3.15. Boj proti terorizmu treba viesť dlhodobou, pretože trvá určitý čas, kým sa demokracia a dodržiavanie občianskych slobôd zakorenia alebo budú opätovne nastolené v destabilizovaných krajinách, v krajinách, ktoré nemajú kontrolu nad celým svojím územím a tiež v krajinách s autoritárskym a diktátorským režimom.

3.16. Výbor sa domnieva, že zvyčajne diskrétnu činnosť informačných služieb a policajných vyšetrovaní by nemalo spravovať systematické utajovanie informácií pred občanmi a ich národnými ako aj európskymi zástupcami. Mali by byť verejne dostupné informácie, ktoré by občanom umožnili zapájať sa do tohto diania a vykonávať demokratickú kontrolu, a to bez ohľadu na kontext, v primeranej podobe, a v záujme dohľadania na dodržiavanie princípov právneho štátu.

4. Úloha občianskej spoločnosti pri predchádzaní terorizmu a radikalizácii vedúcej k násiliu

4.1. Hlavná úloha občianskej spoločnosti

4.1.1. Občianska spoločnosť je hlavnou obeťou medzinárodného terorizmu (či už ide o terorizmus vychádzajúci z iredentistického nacionalizmu, z instrumentalizácie náboženského fundamentalizmu alebo jednoducho zo sklonov k samoúčelnému násiliu). Práve na ňu sú zamerané teroristické skupiny usilujúce sa o kolektívne potrestanie s čo najširším záberom, s cieľom nastoliť atmosféru všeobecného teroru a prinútiť štát splniť ich požiadavky. Občianska spoločnosť je však aj jedným z hlavných aktérov v mnohých stratégiách boja proti hrozbe, ako už výbor uviedol vo svojom stanovisku na tému „Účasť občianskej spoločnosti v boji proti organizovanému zločinu a terorizmu“⁽²⁾, či už ide o mechanizmy na vyrovnanie sa s jeho najzjavnejším následkami alebo o mechanizmy na skúmanie jeho príčin, pričom nemožno opomenúť významnú činnosť občianskej spoločnosti v súvislosti s obeťami, ktoré na vlastnej koži pocítili následky terorizmu.

4.1.2. Členské štáty a a inštitucionálny rámec EÚ zohrávajú hlavnú úlohu hlavne v oblasti bezpečnosti, obrany, spravodlivosti a financií v rámci boja proti najzjavnejším príznakom a následkom tejto hrozby (predchádzanie teroristickým činom, stíhanie a zneškodnenie teroristických skupín, zadržiavanie, trestné stíhanie a odsúdenie osôb zodpovedných za teroristické činy, blokovanie ich finančných zdrojov atď.). Občianska spoločnosť v tejto oblasti zohráva veľmi dôležitú úlohu, ktorá pozostáva z nasledujúcich cieľov:

4.1.2.1. Aktívne dohľadať na to, aby sa v rámci boja proti terorizmu nikdy neporušili princípy právneho štátu, a aby sa ochraňovali ľudské práva, hodnoty, princípy a slobody, ktoré sú podstatou otvorenej a demokratickej spoločnosti;

4.1.2.2. Spolupracovať s orgánmi Spoločenstva a vnútroštátnymi orgánmi na všetkých úrovniach pri sledovaní činnosti a aktérov zapojených do teroristických sietí (v tejto súvislosti je obzvlášť dôležitá činnosť finančných ústavov a orgánov riadiacich telekomunikačné služby). V rámci tejto spolupráce by sa mali všetky dotknuté strany zaviazovať, že sa budú navzájom deliť o svoje informácie a kapacity a že sa budú spoločnými silami snažiť poraziť terorizmus;

4.1.2.3. Vytvoriť priestor pre dialóg s hlavnými predstaviteľmi a sociálnymi aktérmi v oblastiach, kde pôsobia teroristické skupiny, v záujme podporiť spoločné úsilie o morálne odsúdenie a diskreditáciu ideológie vyzdvihujúcej násilie ako aj prejavov násilia;

4.1.2.4. Zabezpečiť medzi jednotlivými sociálnymi aktérmi a vnútroštátnymi ako aj európskymi orgánmi výmenu skúseností a postupov v problematike izolácie a monitorovania jednotlivcov a skupín vystavených riziku vylúčenia a radikalizácie, ktoré vedú k násiliu, pričom však treba prísne dohľadať na rešpektovanie základných práv a slobôd a dôsledné dodržiavanie princípov právneho štátu;

4.1.2.5. Prispieť vlastným prístupom (k integračným procesom, zmyslňaniu, konaniu a fungovaniu zoskupení, ktoré majú z tohto hľadiska zvláštny význam) do vzdelávacích programoch pre pracovníkov policajných, bezpečnostných a informačných zložiek, ktoré nesú hlavnú zodpovednosť v boji proti tejto hrozbe;

4.1.2.6. Našartovať pilotné projekty zamerané na miesta, na ktorých často dochádza k odcudzeniu, radikalizácii a náboru (väznice, náboženské centrá, školy, predmestia, zariadenia poskytujúce telefonické hovory, internetové kaviarne atď.), prostredníctvom ktorých by sa predchádzalo vylúčeniu, radikalizácii, demonizácii jednotlivcov a skupín na základe ich sociálneho postavenia, pohlavia, etnickej príslušnosti a vierovyznania.

4.2. Integrácia ako preventívny prístup. Konkrétne návrhy

4.2.1. Úloha občianskej spoločnosti nadobúda skutočne veľký význam v súvislosti so skúmaním hlavných príčin vedúcich k teroristickému násiliu. Napriek tomu, že žiadna zo zistených možných príčin neospravedlňuje žiaden druh násilia, mnohé teroristické pohnútky možno vysvetliť ako konečný dôsledok procesu odcudzenia, radikalizácie a náboru, ktorý je založený na nerovnostiach medzi skupinami v rámci jedného územia a funguje vďaka vylúčeniu a diskriminácii (sociálnej, politickej a hospodárskej), ako aj v dôsledku uplatňovania dvojitého metra pri trestnom stíhaní činov jednotlivých aktérov. Integrácia však predstavuje hlavnú súčasť všetkých rozsiahlejších stratégií, ktoré majú preventívne zameranie a ktoré by mali sledovať nasledujúce ciele:

4.2.2. Podporovať systémy formálneho i neformálneho vzdelávania zameraného na odstránenie negatívnych predsudkov a na propagáciu tolerancie a spolužitia na základe spoločných hodnôt vychádzajúcich z ľudských práv (čo si okrem iného vyžaduje revíziu školských učebníc s cieľom preformulovať konfrontačné predsudky a zmeniť ich na prostriedky vyzdvihujúce toleranciu a multikultúrnu pedagogiku);

4.2.3. Primäť jednotlivé komunikačné prostriedky k zavedeniu pravidiel (vrátane etických kódexov), prostredníctvom ktorých sa zaviazujú, že nebudú poskytovať priestor na vyjadrovanie názorov, ktoré by podporovali vylúčenie, rasizmus a xenofóbiu. Popri jednoznačnom rešpektovaní slobody tlače a prejavu by sa mali podporovať mediálne produkty a prístupy propagujúce spoločné hodnoty, ktoré nám ponúka naša história, a výhody multikultúrneho bohatstva v globalizovanom svete;

⁽²⁾ Prieskumné stanovisko EHSV z 13. 9. 2006 na tému „Účasť občianskej spoločnosti v boji proti organizovanému zločinu a terorizmu“, spravodajcovia: pán Rodríguez García Caro, pán Pariza Castaños, pán Cabra de Luna (Ú. v. EÚ C 318, 23.1.2006), bod 13.

4.2.4. Prostredníctvom verejných kampaní šíriť inkluzívne odkazy a témy, ktoré pomôžu vyjasniť a nahradiť mylné názory (islamský terorizmus medzinárodným terorizmom, asimiláciu integráciou) a nevhodné predstavy (imigrantov občanmi), ktoré posilňujú rozdelenie a konfrontáciu;

4.2.5. Prispievať k uvedomovaniu si významu chápania ľudských práv ako prvoradého základu spoluzitia v multikultúrnej spoločnosti. V tejto súvislosti by mala organizovaná občianska spoločnosť podnecovať snahy o vytvorenie spoločnosti, v ktorej všetci členovia majú rovnaké práva (sociálne, politické a hospodárske) a rovnaké povinnosti;

4.2.6. Podporovať vytváranie sociálnych platforiem, v ktorých by boli zastúpení aktéri jednotlivých spoločenstiev žijúcich na území daného štátu, a ktoré by podporovali uplatňovanie integračných mechanizmov, ako aj mechanizmov mierového riešenia sporov;

4.2.7. Nájsť a podporiť lídrov a občianske organizácie, ktoré na území EÚ reprezentujú iné spoločenstvá, ako privilegovaných partnerov v snahe o zblížovanie ľudí z rôznych kultúr, s cieľom viesť dialóg a spolupracovať pri odstraňovaní príčin odcudzenia a radikalizácie niektorých ich zložiek;

4.2.8. Rozvinúť osobitné programy zamerané na umiernenie potenciálnych stúpcov teroristických názorov a aktivít na obvyklých miestach náboru (väznice, náboženské centrá atď.), orientované na sociálnu integráciu a vytváranie pracovných miest;

4.2.9. Zamerať decentralizovanú spoluprácu na túto perspektívu v členských štátoch ako aj na úrovni Spoločenstva (využívajúc vytvorené štruktúry ako je Európsko-stredomorské partnerstvo, Európska susedská politika a partnerstvo s krajinami AKT); využívajúc nespočetné možnosti vyplývajúce z politik spolupráce a rozvoja členských štátov a samotnej EÚ, vypracovať projekty spolupráce v teréne s činiteľmi, ktorí napriek svojmu náboženskému alebo nacionalistickému presvedčeniu jednoznačne odmietajú násilie ako spôsob činnosti;

4.2.10. Výrazne zvýšiť v rámci EÚ, ako aj v rámci vzťahov s tretími krajinami, počet aj rozpočet programov zameraných na výmenu učiteľov, študentov, novinárov, zamestnávateľských a odborových organizácií, obhajcov ľudských práv, členov mimovládnych organizácií atď., pričom by sa obzvlášť dohľadalo na potrebu zrovnoprávnenia žien a mužov. Osobné poznatky a výmena skúseností ako aj názorov sú hlavnými prostriedkami na vyvrátenie negatívnych predsudkov a na vybudovanie spoločnej budúcnosti v storočí, ktoré nazývame multikultúrnym⁽³⁾. V tejto súvislosti sa javí ako veľmi prospešné využiť a posilniť činnosť EHSV rozvíjanú prostredníctvom aktívnych kontaktov a spolupráce s organizáciami tretích krajín na

nájdenie postupov, ktoré by zabránili radikalizácii určitých jednotlivcov a skupín;

4.2.11. Podporiť vznik a upevňovanie platforiem propagujúcich začleňovanie a angažovanosť obyvateľstva (pôvodného ako aj cudzieho) prostredníctvom horizontálnych foriem občianskej reprezentácie, ktoré by nahradili nacionalistické a náboženské formy;

4.2.12. Posilniť výskumnú činnosť v špecializovaných centrách a ústavoch, rovnako na území EÚ ako aj v spolupráci s centrami a ústavmi krajín, ktorých sa skúmané otázky obzvlášť týkajú. Mimoriadna pozornosť by sa mala venovať podpore projektov a štúdií usilujúcim sa lepšie porozumieť procesom, ktoré môžu viesť k odcudzeniu, náboru a násilnej radikalizácii, ako aj vzťahom medzi jednotlivými súvisiacimi faktormi.

4.3. Zameranie sa na obeť

4.3.1. Zameranie sa na priame obeť teroristických činov by malo byť neoddeliteľnou súčasťou celkového prístupu k boju proti hrozbe terorizmu, v rámci ktorého občianska spoločnosť nesie tiež svoju zodpovednosť. Na to, aby sa na obeť nezabudlo a aby nedošlo k ich sociálnemu vylúčeniu, je potrebné prijať nasledujúce opatrenia:

4.3.2. Zasadit' sa za to, aby obetiam postihnutým akýmkoľvek typom teroristickej činnosti boli plne priznané všetky ich práva (vrátane finančnej kompenzácie, ktorá im prislúcha), a to rovnako na území ich štátu, ako aj v ktoromkoľvek inom členskom štáte;

4.3.3. Vytvoriť sociálne mechanizmy podpory (od fyzickej, cez finančnú, až po psychologickú), ktoré obetiam pomôžu prekonať spôsobené traumy a zabrániť prejavom demonizujúcich alebo otvorene rasistických a xenofóbnych postojov;

4.3.4. Mobilizovať politickú vôľu vlád členských štátov EÚ k vytvoreniu spoločných pravidiel, na základe ktorých by sa týmto obetiam poskytovala podpora a ochrana.

4.4. Ľudia ako hlavná cieľová skupina bezpečnostných a preventívnych opatrení: vedľajšie politiky

4.4.1. Vzhľadom na to, že ľudia predstavujú to najcennejšie, čo každý štát a tým pádom aj EÚ má, a v záujme ľudskej bezpečnosti, budovania mieru a predchádzania násilným konfliktom je potrebné:

4.4.2. Vyvinúť viacerozmerné stratégie a úsilie na zabezpečenie uspokojivej životnej úrovne a bezpečnosti pre všetkých obyvateľov daného územia a pre ich susedov, keďže podporovaním ich rozvoja a bezpečnosti možno zaručiť vlastný rozvoj a bezpečnosť;

⁽³⁾ Stanovisko EHSV z 20. 4. 2006 na tému „Návrh rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady o Európskom roku dialógu medzi kultúrami (2008)“, spravodajkyňa: pani CSER (Ú. v. EÚ C 185, 8.8.2006).

4.4.3. Znižovať a v konečnom dôsledku odstrániť nerovnosti medzi skupinami a krajinami, čo je najlepším spôsobom ako zvýšiť celkovú bezpečnosť pre všetkých. Spoločným predpokladom pre harmonické spolunazívanie a oslabenie teroristickej hrozby je dôsledné dodržiavanie ľudských práv a upevnenie demokratického prostredia, ako aj súčasné zaručenie slobody uplatňovania rôznych náboženských zvykov v kontexte oddelenom od vecí verejných. To si vyžaduje odstránenie sociálnych sfér nachádzajúcich sa mimo zákona (právne vákuum a getá založené na zvykoch, ktoré sú v tejto súvislosti neakceptovateľné);

4.4.4. Pochopiť, že bezpečnosť sa nedá dosiahnuť na úkor slobody, obmedzovania práv vlastných otvorenej a demokratickej spoločnosti, ani za cenu uplatňovania antiteroristických postupov, ktoré sú podobné praktikám uplatňovaným samotnými teroristami;

4.4.5. Uznať, že prístup, ktorý si boj proti terorizmu vyžaduje (a to multidisciplinárny, multidimenzionálny a dlhodobý prístup) môže byť úspešný jedine vtedy, ak sa nám podarí vyčleniť na tento účel osobitný a primeraný rozpočet, do ktorého budú prispievať jednotlivé členské štáty, ako aj samotné Spoločenstvo.

4.5. Verejno-súkromné partnerstvá

4.5.1. Teroristická hrozba má rozptýlený, trvalý a globálny charakter, nikto nie je pred jej dôsledkami chránený a neustále sa mení a vyvíja. Z tejto skutočnosti spojenej s pocitom, že sa nám ešte nepodarilo nájsť účinnú stratégiu proti hroziacemu nebezpečenstvu, vyplýva potreba nepretržite prehodnocovať analýzy, hodnotenia a metódy uplatňované v snahe poraziť terorizmus. Táto úloha sa týka všetkých, rovnako vlád členských štátov, ako aj inštitúcií Spoločenstva a celej občianskej spoloč-

nosti. Spomínaná snaha, ktorá je už svojou podstatou inkluzívna, zahŕňa tiež potrebu preskúmania možností, ktoré ponúkajú verejno-súkromné partnerstvá, čo však v žiadnom prípade neznamená kontraproduktívnu privatizáciu v oblasti bezpečnosti a obrany. Všetky uvedené opatrenia by mohli svojim dielom prispieť k dosiahnutiu spoločného cieľa – blahobytu a bezpečnosti pre všetkých (*). Hlavnými aspektmi tohto úsilia sú:

4.5.2. Potreba vypracovať slovník pojmov, ktorý by umožnil zaviesť v rovine diskusií ako aj v praxi jednotné používanie pojmov týkajúcich sa činnosti, ktorú budú vyvíjať všetky dotknuté strany a aktéri;

4.5.3. Demokratická kontrola stratégie boja proti terorizmu na všetkých úrovniach a vo všetkých jej podobách;

4.5.4. Uvedomenie si významu, ktorý má zahraničná politika členských štátov (ako aj Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika a Spoločná európska bezpečnostná a obranná politika na úrovni Spoločenstva) a politika spolupráce a rozvoja (takisto v členských štátoch a na úrovni Spoločenstva) v snahe o predchádzanie terorizmu a o umiernenie potenciálnych teroristov;

4.5.5. Nevyhnutná potreba dosiahnuť primerané a dlhodobé financovanie všetkých programov a činností uvedených v tomto stanovisku;

4.5.6. Potreba vytvoriť a udržiavať priestor na dialóg a spoluprácu s rôznymi aktérmi a organizáciami v sociálnej, politickej a hospodárskej oblasti, v rámci EÚ ako aj za jej hranicami, uvedomujúc si skutočnosť, že terorizmus sa nedá poraziť izolovanými snahami a prihliadajúc na výhody, ktoré prináša koordinované úsilie pri vypracúvaní súdržných a dlhodobých prístupov a stratégií činností.

V Bruseli 22. apríla 2008

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Dimitris DIMITRIADIS

(*) V súlade s predpokladmi uvedenými v prieskumnom stanovisku EHSV z 13. 9. 2006 na tému „Účasť občianskej spoločnosti v boji proti organizovanému zločinu a terorizmu“, spravodajcovia: pán Rodríguez García Caro, pán Pariza Castaños, pán Cabra de Luna, (Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2006), bod 13.